

STAVOVI PREMA OSUĐENICIMA I NJIHOVOJ REHABILITACIJI NA SLOVENSKOM I HRVATSKOM UZORKU ISPITANIKA¹

Aleksandar Buđanovac
Ljiljana Mikšaj-Todorović

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Odsjek za poremećaje u ponašanju

SAŽETAK

Svrha istraživanja kojega je ovaj rad dio utvrđivanje je prirode stavova javnosti u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji prema osuđenima i njihovoj rehabilitaciji. Cilj je ovoga rada deskripcija stavova prema osuđenima i rehabilitaciji na hrvatskom i slovenskom uzorku, te utvrđivanje razlika između dva uzorka.

Uzorci ispitanika sastoje se od 2133 ispitanika iz Hrvatske i 709 iz Slovenije.

Primijenjeni upitnik zasnovan je na skali stavova Begina i Couturea (1980). Sastoji se od 16 varijabli prevedenih na hrvatski i slovenski jezik, kojima je dodano još pet novih varijabli stavova.

Rezultati su pokazali pretežitu rehabilitativnu orijentaciju ispitanika oba uzorka, dok se razlike uglavnom svode na strože stavove slovenskih ispitanika o uvjetima života u zatvorima.

Ključne riječi: javno mnijenje, rehabilitacija, osuđene osobe, stavovi

1. UVOD

U Republici Hrvatskoj do sada nisu provode-
na ispitivanja stavova javnosti prema osuđenima
i njihovoj rehabilitaciji.

Izuzetak čini projekt "Stavovi javnosti prema
osuđenima i njihovoj rehabilitaciji" koji se tre-
nutno provodi u obje republike (Mikšaj-Todorović,
Buđanovac, Kanduč, 1998). Ovaj članak dio je tog
projekta.

U Republici Hrvatskoj u posljednje vrijeme
došlo je do mnogih promjena koje opravdavaju
važnost takvog istraživanja. Primjerice, kaznenim
zakonom koji je stupio na snagu 1. siječnja 1998.
godine predviđena je u okviru zamjene kazne zat-
vora (čl. 54) mogućnost rada za opće dobro na slo-

bodi uz pristanak osuđenika. Nadalje, u nadležnim
institucijama u okviru mjera upozorenja upravo se
osmišljava provođenje uvjetne osude sa zaštitnim
nadzorom (čl. 70.). Osim toga, prijedlogom Zako-
na o izvršavanju kazne zatvora, između ostaloga, u
tijeku je reguliranje mogućnosti rada u zajednici
osuđenih osoba koje se nalaze u kaznenim institu-
cijama. Svi ovi noviteti uvelike se oslanjaju na pot-
poru zajednice, a da nisu poznati njeni osnovni sta-
vovi o osuđenim osobama i njihovoj rehabilitaciji.
Ti stavovi nikad nisu ispitivani niti u odnosu na
maloljetne počinitelje kaznenih djela iako u Repu-
blici Hrvatskoj postoji višegodišnje iskustvo pro-
vođenja odgojne mjere pojačana briga i nadzor.

U Republici Sloveniji situacija je nešto dru-
gačija. Vodopivec i sur. (1990) analizirali su is-

¹ Ovaj rad je dio projekta broj 1454/1998, financiranog od strane Research Support Scheme, Bartolomejska 11, 100 00 Prag 1, Republika Češka.

traživanja javnog mnijenja od 1968 do 1990. Osnovni zaključak bio je da su stavovi prema kažnjavanju postajali vremenom sve represivniji. Iako je u razdoblju od 1973 do 1986 godine udio osuđenih na 100000 stanovnika bio viši nego u drugim bivšim jugoslavenskim republikama, slovenska kaznena politika pokazivala je težnju prema blažem kažnjavanju, odnosno višem udjelu odgojnih mjera i relativno kratkih zatvorskih kazni. Istraživači su zato predlagali promjenu zakonskih minimuma zapriječene kazni.

Petrovec (1998:175-198) je na uzorcima sudaca i penoloških djelatnika ispitao stavove prema rehabilitaciji i utvrdio da 59% sudaca zastupa tretmansko usmjerenje, za razliku od svega 35 % penalnih djelatnika.

Pavlović (1999) je usporedio rezultate istraživanja javnog mnijenja iz 1992 i 1997 godine (Međunarodna anketa o viktimizaciji – Slovenija 1997). Između ostaloga, došao je do zaključka da se u gradovima, usprkos pogoršanju sigurnosnog stanja, stavovi prema kažnjavanju nisu bitno promijenili. Štoviše, rad za opće dobro pridobio je više naklonosti nego novčane kazne i odgojne mjere. Osim toga, stanovnici gradova bili su manje skloni kazni zatvora nego ispitanici iz manjih mjesta.

Razlozi za ispitivanje javnog mnijenja u Republici Sloveniji slični su razlozima u Hrvatskoj. I ovdje Zakon o kaznenom postupku predviđa određeni broj novih sankcija. Riječ je o upozoravajućim sankcijama i odgojnim mjerama za maloljetnike unutar kojih se predviđaju dvije razmjerno novije mogućnosti: prema ovom zakonu, (čl. 162) državni tužitelj može odgoditi kazneni progon za kaznena ponašanja za koja je zapriječena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine, ukoliko je počinitelj pripravan ispuniti određene uvjete. Među njima su nadoknada štete, ispunjavanje obiteljskih obveza, plaćanje određenog iznosa u korist javne ustanove ili u dobrotvorne namjene, kao i rad za opće dobro.

Kazneni zakon u članku 107. omogućuje zamjenu kazne zatvora do tri mjeseca radom u korist humanitarnih organizacija ili lokalne zajednice. Nedavno prihvaćen obnovljeni Zakon o izvršavanju kaznenih sankcija trebao bi pružiti normativno "pokriće" za rehabilitacijski pristup. Istraživanje stavova o osuđenima i njihovoj rehabilitaciji može biti korisno i za traženje odgovora na pitanje u kojem opsegu je javnost uopće naklonjena konstruktivnom, humanom i "permisivnom" pristupu problemima kriminaliteta.

S obzirom da su osuđene osobe u praksi zapadnih zemalja već odavno uključene u raznim oblicima u život zajednice, pomalo je začudna malo-

brojnost istraživanja stavova javnosti u zapadnim zemljama o počiniteljima kaznenih djela i mogućnostima njihove rehabilitacije, što podjednako vrijedi i kad su u pitanju maloljetni počinitelji kaznenih djela (Baron, Hartnagel, 1996).

2. CILJ RADA

Cilj je ovoga rada dobiti uvid u smjer stavova prema osuđenima i njihovoj rehabilitaciji na uzorcima ispitanika iz Hrvatske i Slovenije te razlike između uzoraka iz dvije države.

3. METODA

3.1. Uzorak varijabli

Upitnik je zasnovan na skali stavova Begina i Couturea (1980). Sastoji se od 16 varijabli prevedenih na hrvatski i slovenski jezik, kojima je dodano još pet novih varijabli stavova, te 2 varijable koje govore poznaju li ispitanici nekog kriminalca ili žrtvu. Ove dvije varijable nisu uključene u ovaj rad, jer ne predstavljaju stavove.

TVRDNJE
1. Ne želim imati ništa s bivšim osuđenima.
2. Dijelio/la bih stan s bivšim osuđenikom.
3. Družio/la bih se s osobom koja je na uvjetnom otpustu iz zatvora.
4. U slučaju potrebe, pozvao/la bih bivšeg osuđenika u svoju kuću/stan.
5. Zaposlio/la bih bivšeg osuđenika.
6. Ne možete vjerovati nekome tko je bio u zatvoru.
7. Neugodno je družiti se s osuđenima.
8. Osuđenici su nesposobni zadržati posao.
9. Bivši osuđenik će uvijek lako ponoviti svoj zločin.
10. Sramio/la bih se da je netko u mojoj obitelji bio u zatvoru.
11. Uvjeti života u zatvorima trebali bi se poboljšati.
12. Osuđenici u zatvoru često žive u teškim uvjetima koje bi trebalo promijeniti.
13. Osuđenik je ljudsko biće koje ima ista prava kao i svi drugi ljudi.
14. Želio/la bih da se ponovo uvede smrtna kazna.
15. Osuđenici zaslužuju svoju sudbinu, čak i kada je ona vrlo neugodna.

16. Uvjeti pod kojima se dobiva uvjetni otpust trebali bi biti stroži.
17. Zločin će se smanjiti ako uvedemo strože kazne zatvora.
18. Treba ukinuti kazne, a protiv zločina se boriti drugim sredstvima.
19. Nije u redu da osuđenici u zatvoru besplatno žive o trošku države.
20. Osuđenike u zatvoru treba natjerati da zarade za smještaj.
21. Osuđenike u zatvoru treba obrazovati i naučiti ih poslu da se po izlasku uklope u život na slobodi.
22. Poznajem neku osobu koja je bila na izdržavanju kazne zatvora.
23. Poznajem neku žrtvu zločina.

Ispitanici su procjenjivali stupanj svojega slaganja sa svakom pojedinom tvrdnjom na skali od 1 do 5, pri čemu je jedan značilo potpuno slaganje, a 5 potpuno neslaganje. Na posljednje dvije tvrdnje, odgovarali su samo sa DA ili NE.

3.2. Uzorak ispitanika

Hrvatski uzorak sastojao se od 2133 ispitanika. Slovenski uzorak brojao je 709 ispitanika.

Tablice prikazuju distribuciju ispitanika u Hrvatskoj i Sloveniji prema spolu, dobi, obrazovanju, mjestu prebivanja, političkoj orijentaciji i religijskom opredjeljenju.

Spol	Muški	Ženski
HRVATSKA	1164 54.5%	969 45.5%
SLOVENIJA	317 44.7%	392 55.3%

DOB	18-25	26-40	40-
HRVATSKA	929 43.6%	615 28.8%	589 27.6%
SLOVENIJA	510 71.9%	145 20.5%	54 7.6%

OBRAZOVANJE	Osnovno	Srednje	Visoko i više
HRVATSKA	160 7.5%	1283 60.2%	690 32.3%
SLOVENIJA	108 15.2%	506 71.4%	95 13.4%

MJESTO BORAVKA	Glavni grad	Drugi gradovi	Selo
HRVATSKA	722 33.8%	899 42.1%	512 24.1%
SLOVENIJA	137 19.3%	375 52.9%	197 27.8%

POLITIČKA ORIJENTACIJA	LIJEVA	CENTAR	DESNA	BEZ ODGOVORA
HRVATSKA	415 19.5%	810 38.0%	187 8.8%	721 33.8%
SLOVENIJA	110 15.5%	284 40.1%	64 9%	251 35.4%

RELIGIJA	KATOLIK	PRAVOSLAV AC	ATEIST	MUSLIMAN	DRUGO	BEZ ODGOVORA
HRVATSKA	1132 53.1%	23 1.1%	52 2.4%	3 .1%	2 .1%	921 43.2%
SLOVENIJA	-	-	-	-	-	-

Navedene varijable ovdje su prikazane samo kao ilustracija, radi opisa uzorka. Njihov utjecaj na stavove analiziran je u drugim radovima (npr., Mikšaj-Todorović, Budanovac, 2000)

3.3. Postupak

Uzorci su odabrani iz telefonskih imenika Hrvatske i Slovenije, a ispitanici su odabrani metodom slučajnih brojeva. Pedeset prethodno instruiranih ispitivača prikupilo je podatke ispitivši ispitanike u njihovim domovima (po jedan osoba u svakom domu), u razdoblju od ožujka 1997 do ožujka 2000.

3.4. Obrada podataka

Podaci su obrađeni na razini deskriptivne analize pojedinih čestica, a razlike između dva uzorka utvrđene su multivarijantnom metodom diskriminativne analize. Primijenjeni statistički postupci nalaze se u programu SPSS for WINDOWS 9.0.

4. REZULTATI

4.1. Deskriptivna analiza rezultata hrvatskog uzorka

Čestice od 1-5 odnose se na osobni stav prema bivšim zatvorenicima. Taj je stav pozitivan kod više od 50% ispitanika. Trend je suprotan jedino za česticu koja se odnosi na življenje u istom stanu s bivšim zatvorenikom. Ispitanici češće ne bi željeli dijeliti stan s njima. U prosjeku, 20% ispitanika ne mogu se odlučiti što misle o bivšim zatvorenicima, dok ostali iskazuju negativne stavove.

Čestice 6-9 i 15 odnose se na opće stavove prema zatvorenicima i bivšim zatvorenicima. Malo više od 50% ispitanika iskazuje pozitivne stavove – osuđenici se može vjerovati, nije se neugodno družiti s njima, sposobni su zadržati posao; ispitanici se ne bi sramili da je netko od njihove obitelji bio u zatvoru. Istovremeno, ispitanici smatraju da zatvorenici zaslužuju svoju sudbinu. Oko 15% ispitanika je neodlučno.

Sljedeća skupina sastoji se od čestica 11, 12, 16, 20 i 21. Te se čestice odnose na stavove prema zatvorskoj kazni. Ispitanici imaju liberalnije stavove prema uvjetima života; od posebne je važnosti stav prema radu i obrazovanju – većina uzorka (iznad 90%) slaže se da bi zatvorenici trebali dobiti obrazovanje i profesionalnu obuku, tako da se mogu uključiti u život u zajednici. Također, oko 70% ispitanika misle da bi zatvorenici trebali radom platiti svoj boravak u zatvoru.

Čestice 14, 17 i 18 odnose se na načine borbe protiv kriminala. Više od 50% ispitanika misli da je smrtna kazna nepotrebna. Oko 70% ne smatra da bi kažnjavanje trebalo ukinuti. Ispitanici su podijeljeni u mišljenju da bi trebalo uvesti strože zatvorske kazne.

Ovi podaci pokazuju da više od 50% ispitanika ne iskazuje negativne predrasude, prihvaća mogućnost osobne pomoći bivšem zatvoreniku u povratku u zajednicu, ima pojam o rehabilitativnim ciljevima zatvorske kazne, ali također iskazuju i realističan stav o ulozi kažnjavanja u borbi protiv zločina.

Također, može se vidjeti da većina ispitanika zastupa pravedan tretman osuđenika (misle da osuđenici zaslužuju posljedice svojih zločina, da bi trebali zaraditi za život u zatvoru, ali i da su ljudska bića da svim pravima kao i drugi ljudi).

Unatoč činjenici da je ova problematika vrlo rijetko prisutna u medijima (i kad jest, najčešće na senzacionalistički način), čini se da građani Hrvatske temelje svoje stavove na drugim izvorima. Jedan od njih je svakako osobno znanje o toj problematici, jer istraživanje je pokazalo da oko 60% ispitanika poznaje nekog osuđenika, a oko 50% žrtvu zločina. Ne treba zaboraviti niti da je u bivšem sustavu rehabilitacija osuđenika bila glavni deklarativni cilj kažnjavanja; to simbolizira i ime institucija, koje su sadržale riječ „popravni“ (dom), dok danas sadrže riječ „kazneni“ (zavod). Vrijednosti koje su postojale u to vrijeme vjerojatno su sačuvane u svijestima ljudi.

4.2. Deskriptivna analiza rezultata slovenskog uzorka

Ispitanici iz slovenskog uzorka izražavaju sljedeće stavove: veći dio se ne slaže s izjavom da ne želi imati ništa s bivšim zatvorenicima, ali ne bi s njima dijelili stan. Prilično su neodlučni u vezi druženja s bivšim zatvorenicima i njihovog pozivanja u stan – iako je dio koji bi to učinio nešto veći. Veći dio dao bi posao bivšem zatvoreniku i ne slaže se s izjavom da se bivšem osuđeniku ne može vjerovati. Većina smatra da bivši zatvorenici mogu zadržati posao i ne misle da će lako ponoviti svoj zločin. Neodlučni su, ili se ne slažu da bi uvjete života u zatvorima trebalo promijeniti. Ne slažu se s izjavom da osuđenici žive u teškim uvjetima i smatraju da su oni ljudska bića sa svim pravima kao i drugi ljudi.

Većina je protiv povratka smrtno kazne. Uglavnom vjeruju da osuđenici zaslužuju svoju sudbinu i da bi uvjeti uvjetnog otpusta trebali biti stroži.

Misle da kazne ne bi trebalo ukinuti kako bi se protiv zločina borili drugim sredstvima.

Većina se slaže da zatvorenici ne bi trebali živjeti o trošku države, da bi ih trebalo prisiliti da

zarade za život i da bi ih trebalo obrazovati i naučiti raditi kako bi mogli postati dijelom zajednice.

Tablica 1: Frekvencije odgovora za uzorak hrvatskih ispitanika

ČESTICA	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %
1. Ne želim imati ništa s bivšim osuđenima.	533 25.0	691 32.4	338 15.8	342 16.0	229 10.7
2. Dijelio/la bih stan s bivšim osuđenikom.	652 30.6	472 22.1	628 29.4	265 12.4	116 5.4
3. Družio/la bih se s osobom koja je na uvjetnom otpustu iz zatvora.	273 12.8	368 17.3	477 22.4	684 32.1	331 15.5
4. U slučaju potrebe, pozvao/la bih bivšeg osuđenika u svoju kuću/stan.	322 15.1	303 14.2	487 22.8	651 30.5	370 17.3
5. Zaposlio/la bih bivšeg osuđenika.	219 10.3	238 11.2	503 23.6	703 33.0	470 22.0
6. Ne možete vjerovati nekome tko je bio u zatvoru.	636 29.8	685 32.1	346 16.2	312 14.6	154 7.2
7. Neugodno je družiti se s osuđenima.	544 25.5	678 31.8	356 16.7	367 17.2	188 8.8
8. Osuđenici su nesposobni zadržati posao.	847 39.7	651 30.5	354 16.6	211 9.9	70 3.3
9. Bivši osuđenik će uvijek lako ponoviti svoj zločin.	339 15.9	662 31.0	565 26.5	416 19.5	151 7.1
10. Sramio/la bih se da je netko u mojoj obitelji bio u zatvoru.	689 32.3	467 21.9	360 16.9	317 14.9	300 14.1
11. Uvjeti života u zatvorima trebali bi se poboljšati.	164 7.7	167 7.8	646 30.3	487 22.8	669 31.4
12. Osuđenici u zatvoru često žive u teškim uvjetima koje bi trebalo promijeniti.	178 8.3	197 9.2	694 32.5	512 24.0	552 25.9
13. Osuđenik je ljudsko biće koje ima ista prava kao i svi drugi ljudi.	111 5.2	220 10.3	160 7.5	668 31.3	974 45.7
14. Želio/la bih da se ponovo uvede smrtna kazna.	985 46.2	229 10.7	331 15.5	206 9.7	382 17.9
15. Osuđenici zaslužuju svoju sudbinu, čak i kada je ona vrlo neugodna.	157 7.4	356 16.7	424 19.9	660 30.9	536 25.1
16. Uvjeti pod kojima se dobiva uvjetni otpust trebali bi biti stroži.	169 7.9	245 11.5	786 36.8	516 24.2	417 19.5
17. Zločin će se smanjiti ako uvedemo strože kazne zatvora.	467 21.9	445 20.9	337 15.8	423 19.8	461 21.6
18. Treba ukinuti kazne, a protiv zločina se boriti drugim sredstvima.	1052 49.3	452 21.2	273 12.8	224 10.5	132 6.2
19. Nije u redu da osuđenici u zatvoru besplatno žive o trošku države.	286 13.4	266 12.5	350 16.4	537 25.2	694 32.5
20. Osuđenike u zatvoru treba natjerati da zarade za smještaj.	178 8.3	243 11.4	290 13.6	608 28.5	814 38.2
21. Osuđenike u zatvoru treba obrazovati i naučiti ih poslu da se po izlasku uklope u život na slobodi.	61 2.9	29 1.4	102 4.8	377 17.7	1564 73.3

Tablica 2: Frekvencije odgovora za uzorak slovenskih ispitanika					
ČESTICA	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %
1. Ne želim imati ništa s bivšim osuđennicima.	161 22,7	265 37,4	148 20,9	109 15,4	26 3,7
2. Dijelio/la bih stan s bivšim osuđenikom.	176 24,8	198 27,9	218 30,7	93 13,1	24 3,4
3. Družio/la bih se s osobom koja je na uvjetnom otpustu iz zatvora.	56 7,9	162 22,8	216 30,5	219 30,9	56 7,9
4. U slučaju potrebe, pozvao/la bih bivšeg osuđenika u svoju kuću/stan.	84 11,8	154 21,7	194 27,4	210 29,6	67 9,4
5. Zaposlio/la bih bivšeg osuđenika.	34 4,8	76 10,7	182 25,7	309 43,6	108 15,2
6. Ne možete vjerovati nekome tko je bio u zatvoru.	209 29,5	240 33,9	143 20,2	94 13,3	23 3,2
7. Neugodno je družiti se s osuđennicima.	103 14,5	251 35,4	207 29,2	112 15,8	36 5,1
8. Osuđenici su nesposobni zadržati posao.	258 36,4	244 34,4	123 17,3	64 9,0	20 2,8
9. Bivši osuđenik će uvijek lako ponoviti svoj zločin.	153 21,7	256 36,1	154 21,7	118 16,6	27 3,8
10. Sramio/la bih se da je netko u mojoj obitelji bio u zatvoru.	122 17,2	149 21,0	150 21,2	174 24,5	114 16,1
11. Uvjeti života u zatvorima trebali bi se poboljšati.	146 20,6	130 18,3	234 33,0	122 17,2	77 10,9
12. Osuđenici u zatvoru često žive u teškim uvjetima koje bi trebalo promijeniti.	172 24,3	175 24,7	221 31,2	111 15,7	30 4,2
13. Osuđenik je ljudsko biće koje ima ista prava kao i svi drugi ljudi.	34 4,8	69 9,7	58 8,2	251 35,4	297 41,9
14. Želio/la bih da se ponovo uvede smrtna kazna.	331 46,7	113 15,9	83 11,7	83 11,7	99 14,0
15. Osuđenici zaslužuju svoju sudbinu, čak i kada je ona vrlo neugodna.	38 5,4	94 13,3	164 23,1	262 37,0	151 21,3
16. Uvjeti pod kojima se dobiva uvjetni otpust trebali bi biti stroži.	23 3,2	69 9,7	205 28,9	233 32,9	179 25,2
17. Zločin će se smanjiti ako uvedemo strože kazne zatvora.	86 12,1	173 24,4	113 15,9	198 27,9	139 19,6
18. Treba ukinuti kazne, a protiv zločina se boriti drugim sredstvima.	329 46,4	191 26,9	85 12,0	75 10,6	29 4,1
19. Nije u redu da osuđenici u zatvoru besplatno žive o trošku države.	58 8,2	123 17,3	164 23,1	207 29,2	157 22,1
20. Osuđenike u zatvoru treba natjerati da zarade za smještaj.	35 4,9	79 11,1	94 13,3	256 36,1	245 34,6
21. Osuđenike u zatvoru treba obrazovati i naučiti ih poslu da se po izlasku uklope u život na slobodi.	13 1,8	18 2,5	39 5,5	218 30,7	421 59,4

4.3. Diskriminativna analiza – dvije države

Tablica 3: Karakteristični korijen i Wilksova lambda

Funkcija	Karakteristični korijen	% Varijance	Wilksova Lambda	Hi-kvadrat	Stupnjevi slobode	Vjerojatnost pogreške.
1	,240(a)	100,0	,806	608,519	21	,000

Tablica 4: Struktura diskriminativne funkcije (F)

ČESTICA	F1
1. Ne želim imati ništa s bivšim osuđenima.	,107
2. Dijelio/la bih stan s bivšim osuđenikom.	-,017
3. Družio/la bih se s osobom koja je na uvjetnom otpustu iz zatvora.	,089
4. U slučaju potrebe, pozvao/la bih bivšeg osuđenika u svoju kuću/stan.	,123
5. Zaposlio/la bih bivšeg osuđenika.	-,063
6. Ne možete vjerovati nekome tko je bio u zatvoru.	,075
7. Neugodno je družiti se s osuđenima.	-,068
8. Osuđenici su nesposobni zadržati posao.	-,008
9. Bivši osuđenik će uvijek lako ponoviti svoj zločin.	,201
10. Sramio/la bih se da je netko u mojoj obitelji bio u zatvoru.	-,282
11. Uvjeti života u zatvorima trebali bi se poboljšati.	,598
12. Osuđenici u zatvoru često žive u teškim uvjetima koje bi trebalo promijeniti.	,734
13. Osuđenik je ljudsko biće koje ima ista prava kao i svi drugi ljudi.	,015
14. Želio/la bih da se ponovo uvede smrtna kazna.	,069
15. Osuđenici zaslužuju svoju sudbinu, čak i kada je ona vrlo neugodna.	-,042
16. Uvjeti pod kojima se dobiva uvjetni otpust trebali bi biti stroži.	-,244
17. Zločin će se smanjiti ako uvedemo strože kazne zatvora.	-,124
18. Treba ukinuti kazne, a protiv zločina se boriti drugim sredstvima.	,029
19. Nije u redu da osuđenici u zatvoru besplatno žive o trošku države.	,073
20. Osuđenike u zatvoru treba natjerati da zarađuju za smještaj.	-,052
21. Osuđenike u zatvoru treba obrazovati i naučiti ih poslu da se po izlasku uklope u život na slobodi.	,142

Diskriminativna funkcija koja razlikuje ispitanike dvije zemlje definirana je pretežno varijablama 11 i 12, a također i 9, 10, te 16. Njen je smjer sljedeći – gornji pol definiran je stavovima: zatvorenici često žive u teškim uvjetima koje ne bi trebalo tolerirati, uvjeti života u zatvoru trebali bi biti poboljšani, uvjeti uvjetnog otpusta ne bi trebali biti stroži, ne bih se sramio da je netko iz moje obitelji bio u zatvoru, bivši zatvorenik će ponoviti svoj zločin.

Tablica 5: Grupni centriodi

Država	F1
HRVATSKA	,282
SLOVENIJA	-,849

Tablica 5 grupnih centroida pokazuje da ispitanici iz Hrvatske u većoj mjeri izražavaju stavove koji su povezani s humanošću tretmana zatvorenika – stavove o poboljšanju životnih uvjeta u zatvorima. Slovenci su represivnija skupina. Ipak, treba primijetiti da funkciju ne definiraju stavovi koji se odnose na samu rehabilitaciju, ili na osobne odnose s bivšim zatvorenicima – ti su stavovi, čini se, slični u obje zemlje. Drugim riječima, Slovenski ispitanici češće smatraju da uvjete života u zatvorima ne bi trebalo promijeniti, ali obje skupine podjednako misle da bi zatvorenici trebali zaraditi za svoj smještaj, te da bi ih trebalo obrazovati i naučiti raditi.

Moglo bi se reći da te razlike nemaju posebne konzekvence za primjenu alternativnih sankcija u zajednici u obje zemlje, jer i u Hrvatskoj i u Sloveniji preteže rehabilitativno usmjerenje.

Nešto veći otpor slovenskih ispitanika prema poboljšanju životnih uvjeta u zatvoru mogao bi biti posljedica njihova uvjerenja da su uvjeti u Slovenskim zatvorima već zadovoljavajući, dok je u Hrvatskoj “poznata stvar” (iz senzacionalističkih medija) da su uvjeti života u zatvorima ispod zadovoljavajuće razine.

LITERATURA

1. Baron, S.W, Hartnagel, T.F. (1996): Lock Em Up – Attitudes toward punishing juvenile offenders. *Canadian Journal of Criminology*, 38, 2, 191-212.
2. Begin, G., Couture, H. 1980: Construction et Validation d'une Echelle D'attitudes Envers les Detenu(e)s et Les Ex-detenu(e)s. *Revue Candienne de Criminologie* 22: 3 -16.
3. Budanovac, A., Mikšaj-Todorović, Lj. (1998): Metrijska svojstva skale za mjerenje stavova javnosti prema osuđenim osobama i njihovoj rehabilitaciji, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 34, 1, 13-22.
4. Mikšaj-Todorović Lj., Budanovac A.(2000): Public opinion toward offenders and rehabilitation in Croatia: the impact od gender, age, education and level of urbanization. *British Society of Criminology Conference* 2000: Crimes of the Future: The Future(s) of Criminology, Leicester, England, 5.-8. 07. 2000.
5. Mikšaj-Todorović, Lj., Budanovac, A., Kanduč, Z. (1998): Public attitudes towards convict's rehabilitation. Research support scheme of the Society Support foundation, Grant No. 1454/1998.
6. Pavlović, Z. (1999): Mednarodni anketi o kriminaliteti oz. viktimizaciji. Slovenija (Ljubljana 1992-1997, 2. del). *Revija za kriminalistiko in kriminolgijo*, 1, 30-37.
7. Petrovec, D. (1998): Kazen brez zločina. *Studia humanitatis*, Apes. Ljubljana.
8. Vodopivec, K. i sur. (1990): Javno mnenje in represija. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti (raziskava št. 91), Ljubljana.

ATTITUDES TOWARD CONVICTS AND THEIR REHABILITATION IN THE CROATIAN AND SLOVENIAN SAMPLE

Summary

The purpose of the project of which this paper is part was to determine the public attitudes in Republic of Croatia and Republic of Slovenia toward convicts and their rehabilitation. The aim of this paper is to give the descriptive analysis of those attitudes on samples from both countries, and to explore differences in attitudes between two samples.

The samples consisted of 2133 subjects from Croatia and 709 subjects from Slovenia.

The questionnaire was based on the 16-item version of questionnaire by Begin and Couture (1980). Five new items were added to the original questionnaire.

The results showed that rehabilitative attitudes prevail in both samples. The main difference was in stricter attitudes of Slovenian examinees about living conditions in prisons.

Keywords: public opinion, rehabilitation, convicts, attitudes